

Бекітемін:

Бас директор

_____ Нурова Г.Р.

“ _____ ” _____ 2026 ж.

**ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ
«ЭЛИТАЛЫҚ ҚАЗАҚ МЕКТЕБІ «ZAMAN»**

Инклюзивті білім беру саясаты

Кіріспе

Қазақстан Саламанка өтініші (ЮНЕСКО, 1994), БҰҰ Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенциясы (2006) және білім беру саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы Конвенция (ЮНЕСКО, 1961) сияқты бірқатар халықаралық декларацияларға қол қойды, олар Қазақстанды мүмкіндігі шектеулі жандарды қоса алғанда, барлығына сапалы білім беруге міндеттейді (Макоэлле, 2020).

Инклюзивті білім беру саясаты барлық оқушыларды тең дәрежеде сапалы біліммен қамтамасыз ету және қолдауға бағытталған Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” нің көзқарасы мен құндылықтарын айқындайды. Біз әр оқушының толық білім алуға құқығы бар деп санаймыз. Бұл саясаттың мақсаты - мектеп қауымдастығының әрбір мүшесіне, оның шығу тегіне немесе жеке қасиеттеріне қарамастан, құрметпен қарауды қамтамасыз ету жөніндегі міндеттемесін түсіндіру. Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” барлық оқушылар мен қызметкерлердің адам құқықтарын бағалайтын қауіпсіз, инклюзивті және қолайлы мектеп ортасын қамтамасыз етуге тырысады.

Нормативтік құқықтық негіздер

Осы Саясат халықаралық құжаттармен қатар Қазақстан Республикасының қолданыстағы нормативтік құқықтық актілеріне және Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының әдістемелік ұсынымдарына негізделеді:

- «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 27.07.2007 ж. № 319-III (өзгерістер мен толықтырулармен);
- «Бала құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 08.08.2002 ж. № 345-II;
- «Мүгедектігі бар адамдарды әлеуметтік қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 13.04.2005 ж. № 39-III;
- «Арнайы әлеуметтік қызметтер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 29.12.2008 ж. № 114-IV;
- «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 27.12.2019 ж. № 293-VI;
- «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 26.06.2021 ж. № 56-VII (ерекше білім беру қажеттіліктері ұғымының қазіргі кеңейтілген мазмұнын енгізген негізгі заң);
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Педагог-ассистент лауазымын енгізу туралы» 30.01.2008 ж. № 77 қаулысымен бекітілген үлгілік штаттар;
- Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің мектепке дейінгі, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекітетін 03.08.2022 ж. № 348 бұйрығы;
- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің білім беру ұйымдарының қызметін бағалау критерийлерін бекітетін № 486 бұйрығы (2022 ж.);
- ҚР ҰЭМ Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері комитеті бекіткен СН РК 3.06-01-2011 «Ғимараттар мен құрылыстардың қозғалу мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін қолжетімділігі» және СП РК 3.06-101-2012 құрылыс нормалары мен қағидалары (қолжетімді орта талаптары);
- Қазақстан Республикасының Әлеуметтік кодексі, 20.04.2023 ж. № 224-VII ҚРЗ;
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы» 28.03.2023 ж. № 249 қаулысы;
- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары мен бағдарламаларын бекіту туралы» 12.01.2022 ж. № 4 бұйрығы;

- Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің «Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» 29.04.2025 ж. № 92 бұйрығы;
- Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрі міндетін атқарушының «Психологиялық қолдау орталықтарының қызмет қағидаларын бекіту туралы» 24.11.2025 ж. № 264 бұйрығы;
- Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің «Арнайы білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» 31.08.2022 ж. № 385 бұйрығы;
- Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «2026–2027 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хаты (ары қарай – ИМП), 5-бөлім «Инклюзивті және арнайы білім беру»;
- Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «Инклюзивті білім берудің негізгі аспектілерін дамыту бойынша (мәдениет, саясат, практика) әдістемелік ұсынымдары», 2024 ж.;
- «Рамка инклюзивного образования в Республике Казахстан» (Г. Ногайбаева және т.б., Астана, АО «ИАЦ», 2017 ж.);
- Саламанка декларациясы (ЮНЕСКО, 1994 ж.), БҰҰ Бала құқықтары туралы конвенциясы (1989 ж.) және БҰҰ Мүгедектердің құқықтары туралы конвенциясы (2006 ж.).

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” тұжырымдамасы

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” нің инклюзивті білім беру саясатының тұжырымдамасы оқушыларды өз айырмашылықтарын қабылдауға, сонымен қатар жасына, жынысына, нәсіліне, тегіне, дініне немесе мүгедектігіне қарамастан, өз әлеуетін барынша арттырып сапалы білім алуға тең мүмкіндік беретін мектеп жүйесін ілгерілету болып табылады, бұл оларға болашақта жауапты азамат болуға мүмкіндік береді.

ІВ миссиясы

Халықаралық бакалавриат – өзара түсіністік пен құрмет арқылы жақсы және бейбіт әлем құруға көмектесетін ізденімпаз, білімді және қамқор жастарды дамытуға бағытталған. Осы мақсатта ұйым мектептермен, үкіметтермен және халықаралық ұйымдармен халықаралық білім беру мен қатаң бағалаудың күрделі бағдарламаларын әзірлеуде ынтымақтасады.

Бұл бағдарламалар бүкіл әлем бойынша оқушыларды белсенді, жанашыр және өмір бойы білім алуға шақырады, басқа адамдар өздерінің айырмашылықтарымен де дұрыс болуы мүмкін екенін түсіндіреді.

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” миссиясы

Ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, қоғамға қызмет ететін ізденімпаз, бәсекеге қабілетті жаһандық азаматты қалыптастыру.

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” ұстанатын құндылықтар

- Біз бәріне әділ қарағанын және олар өздерін қоғамдастықтың бір бөлігі ретінде сезінгенін қалаймыз.
- Біз мектептегі балалар мен ересектерге қамқорлық жасаймыз.
- Біз бір-біріміз ортақ ұқсастықтар мен қалай ерекшеленетінімізді білгенді ұнатамыз.
- Біз барлық басқа тіршілік иелерімен бір планетада өмір сүретінімізді түсіну арқылы әрекет етеміз
- Адамдар аштықтан, аурудан және кедейліктен зардап шеккенде біз алаңдаймыз.
- Біз бір-бірімізден үйренеміз және білгенімізбен бөлісеміз.
- Біз үйде және мектепте оқығанымызды байланыстырамыз.
- Біз бір-бірімізді тыңдап, шешімдерді бірге табу арқылы мәселелерді шешеміз.
- Біз бірдеңе дұрыс емес екенін көргенде сөйлейміз.

- Біз әлемдегі барлық өсімдіктер мен жануарларды құрметтейміз.
- Біз энергияны үнемдеуге және зиянды қалдықтардан аулақ болуға тырысамыз.
- Біз өз мектебімізді және бүкіл әлемді өмір сүруге ең жақсы орынға айналдыруға көмектесеміз.

Осы мәлімдемеде белгіленген құндылықтарды жүзеге асыру үшін бүкіл мектеп қауымдастығы ұжымдық жауапкершілікке ие. Кез келген инклюзивті емес мәселе байқаған кезде, бұл туралы тиісті қызметкерге хабарланады және тиісті шаралар қабылданады.

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті білім беру

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивтілік қағидасын дамытуға арналған халықаралық «Index for Inclusion» (Booth & Ainscow, 2016) құжатының және оның Қазақстан жағдайына ресми бейімделуі — Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «Инклюзивті білім берудің негізгі аспектілерін дамыту бойынша (мәдениет, саясат, практика) әдістемелік ұсынымдары» (2024 ж.) құжатының негізінде құралған. Аталған екі құжат та инклюзивті білім беруді дамытудың бірдей үш аспектісін – мәдениет, саясат және практиканы – негізге алады, сондықтан Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті құндылықтарды мектеп өмірінде жүзеге асыру үшін инклюзивті мәдениет, саясат және тәжірибе атты үш аспектілерді дамытуға ат салысады.

Аспект А: Инклюзивті мәдениетті құру

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті мәдениетті құру барысында мектептегі әр мүшесі тең бағаланатын қауіпсіз, қабылдаушы, ынтымақтас, ынталандыратын, қонақжай, әрі дербес қауымдастықты құруды мақсат етеді. Мектептің инклюзивті құндылықтары барлық қызметкерлерге, балаларға және олардың отбасыларына, басшыларға, айналадағы қауымдастықтар мен мектепте және онымен бірге жұмыс істейтіндердің барлығына әзірленеді. Нәтижесінде, Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті мәдениетті дамыту мақсатында, А1.1: Әрбір мүше бағаланады, әрі жылы қарсы алынады, А1.2: Мектеп демократиялық азаматтықтың үлгісі болып табылады; А2.1: Инклюзивті құндылықтарды дамыту, әрі олармен бөлісу және А2.6: Барлық мектеп мүшелері бірдей бағаланады атты төрт аспектіті алға қояды.

Аспект В: Инклюзивті саясатты дамыту

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті саясатты дамыту барысында мектеп әкімшілігі әрбір қызметкердің тәжірибесімен жеке танысып, саналы тұрғыда қабылдап, оларды жан-жақты қолдап, қызметкердің білімі мен тәжірибесін мектеп әрі мектептің әр мүшесіне пайдалы болатын және мектеп мүшелердің барлығына кеңінен қатысуға мүмкіндік беретін даму процесін жүзеге асырады. Сонымен қатар, мектепте өткізілетін біліктілікті арттыру шаралары қызметкерлерге әртүрлілікті түсініп, дамытуға көмектеседі. Сәйкесінше, Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті саясатты дамыту мақсатында, В1.1: Мектепте кеңінен қатысуға негізделген даму процесі жүзеге асырылады, В1.4: Қызметкерлердің тәжірибесі тиімді қолданылады, В2.1: Қолдаудың барлық түрлері құпталады, В2.2: Біліктілікті арттыру шаралары қызметкерлер арасында әртүрлілікті дамытуға көмектеседі атты төрт аспектітіге көңіл бөледі.

Аспект С: Инклюзивті тәжірибені қолдану

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті тәжірибені қолдану барысында оқушылар өздерінің оқуына белсенді қатысатындай ортаны қамтамасыз етуге тырысады. Сонымен қатар, оқушыларға жер бетіндегі өмір сүру үдерісін зерттеуге әрі саналы түрде қоршаған ортаға қамқор болуға көмектеседі. Қорытындылай келе, Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті тәжірибені қолдану мақсатында, С1.7: Балалар энергия көздерін зерттейді; С1.8: Балалар жердегі өмір сүру үдерісін саналы түрде көңіл бөледі, С2.4: Балалар өздерінің оқуына белсенді қатысады; С2.9: Мектеп ұжымы тексеру, оқыту және жоспарлау жұмыстарын бірге орындайды атты төрт аспектітіге назар аударады.

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” инклюзивті тәжірибені оқытудың әмбебап дизайны (Universal Design for Learning, UDL) қағидатына сүйене отырып жүзеге асырады: сабақ пен оқу материалдары барлық оқушыға қолжетімді болатындай алдын ала

жобаланады, ал жеке бейімдеу тек содан кейін ғана қажет болады (проактивті дизайн, реактивті бейімдеу емес). Бұл қағидат ақпаратты ұсынудың, әрекет пен білдірудің және оқуға қатысудың көптүрлілігін көздейді әрі БҰҰ Мүгедектердің құқықтары туралы конвенциясының 9-бабында бекітілген «әмбебап дизайн» және «ақылға қонымды бейімдеу» ұғымдарына негізделеді.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды қолдау мектепте үш деңгейде жүзеге асырылады: 1) сынып деңгейінде - мұғалім сабақ барысында икемді әдістер мен саралауды қолданады; 2) мектеп деңгейінде - ППҚ тартылады, жеке оқу жоспары (ЖОЖ) әзірленеді және нәтижелер мониторингленеді; 3) мектептен тыс деңгейде - қажет болған жағдайда тар бейінді мамандар (ПМПҚ, дефектолог, логопед және т.б.) тартылады. Оқу бағдарламасын бейімдеу мынадай қағидаттарға негізделеді: дараландыру, ортаның қолжетімділігі, білім деңгейлерінің сабақтастығы және инклюзивтілік пен вариативтілік; бұл ретте бейімдеу деп оқушыға арналған мазмұнды, тапсырма көлемін немесе оны меңгеру қарқынын өзгертуді айтамыз, ал оқу нәтижелеріне қойылатын стандартты төмендетуді білдірмейді.

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” нде инклюзивті білім бере отырып, біз барлық оқушыларды толық әлеуетіне барынша жетуге ынталандыру үшін ата-аналар, оқушылар және отбасы мүшелерімен жағымды қарым-қатынасты дамытуға, теңдікті ынталандыруға және кемсітушіліктің кез келген түрімен күресуге тырысамыз.

Инклюзивті білім беру саясаты мен Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” Жасанды интеллектті пайдалану саясатының (ZAMAN AI саясаты) сабақтастығы: ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды қолдау мақсатында дауыстап оқу және сөйлеуді мәтінге түрлендіру (Immersive Reader, «Диктофон»), автоматты аударма (Microsoft Translator) сияқты жасанды интеллект негізіндегі ассистивті технологиялар қолданылуы мүмкін. Мұндай құралдарды пайдалану ZAMAN AI саясатында белгіленген академиялық адалдық, дербес деректерді қорғау және мұғалімнің бақылауындағы жауапты қолдану қағидаттарына сәйкес жүзеге асырылады.

Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларды анықтау

Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” оқушыларының табысты болуының негізгі факторы олардың қосымша қажеттіліктерін тез және тиімді анықтау болып табылады. Қосымша қолдауды қажет ететін оқушылар мектептегі оқуды қолдау тізіліміне енгізіледі.

Мінез-құлық, әлеуметтік, эмоционалдық және психикалық денсаулығында қиындықтары бар оқушылардың қажеттіліктерін анықтау

Кейде оқушылар әртүрлі жолдармен көрінетін әлеуметтік және эмоционалдық қиындықтардың кең ауқымын бастан кешіреді. Олар оқшаулануды, сондай-ақ деструктивті мінез-құлықты көрсетуі мүмкін. Бұл мінез-құлық мазасыздық немесе депрессия, өзіне зиян келтіру, тамақтанудың бұзылуы немесе медициналық тұрғыдан түсіндірілмеген физикалық белгілер сияқты терең психикалық денсаулық мәселелерін көрсетуі мүмкін.

- Мектептегі мінез-құлықты ынталандыру жүйесін және оның салдарын талдау
- Қысқа мерзімді эмоционалды, әлеуметтік немесе мінез-құлық араласуларының қажеттілігін анықтау
- Мінез-құлықтың артындағы факторларды анықтау және мектептен тыс мәселелерді шешу үшін бірнеше мекемелер мен отбасылар қатысатын басқа кездесулер ұйымдастыру
- Психикалық денсаулық проблемаларын диагностикалауға жолдама

Медициналық дерт/ауру салдарынан қосымша жетектеуді қажет ететін оқушылардың қажеттіліктерін анықтау (астма, қант диабеті, аллергия, эпилепсия)

- Алдыңғы мектептерден көшу процесінде мектепке берілген ақпарат
- Медициналық диагноз және ата-аналардың есептері
- Орта мектепке түсу үшін оқу және емле тестілері
- Мектептің қорытынды аттестаттау деректерін пайдалану
- Мұғалімнің бақылау анықтамасы

Сөйлеу қабілеті бұзылған оқушылардың қажеттіліктерін анықтау (бұл тілді қосымша үйренуге байланысты қиындықтарға тап болған оқушыларды қамтымайды)

- Алдыңғы мектептерден көшу процесінде мектепке берілген ақпарат
- Тіл негіздерін клиникалық бағалау (CELF-4)
- Сөйлеуді және тілді меңгеруді бағалау (логопед-дефектолог)
- Мұғалімнің бақылау анықтамасы

Қарым-қатынас пен өзара әрекеттесуде қиындықтарға тап болатын оқушылардың қажеттіліктерін анықтау

Кейбір оқушылар басқалармен қарым-қатынаста қиындықтарға тап болады. Бұл оларға қалағанын айту, не айтылғанын түсіну немесе қарым-қатынастың әлеуметтік ережелерін түсінбеу немесе қолданбау сияқты жағдайларды туғызуы мүмкін. Мысалы, аутизм спектрінің бұзылуы (ASD), соның ішінде Аспергер синдромы бар оқушылар әлеуметтік өзара әрекеттесуде ерекше қиындықтарға тап болады.

- Психологиялық қолдау қызметтері
- Педагог-психологтың бағалауы, есеп беруі және диагностикасы
- Оқушымен жеке жұмыс жасайтын инклюзивті білім беру бөлімінің жеке маманы

Мүмкіндігі шектеулі оқушылардың қажеттіліктерін анықтау

Кейбір оқушылар өздерінің ерекше қажеттіліктерінің салдарынан арнайы білім беруді қажет етеді.

- Медициналық диагноз
- Қажетті мамандармен бірлесіп жұмыс жасау
- Физиотерапевт бағасы
- Кәсіби терапия маманының бағасы
- Мектептегі медицина қызметкерлерінің бағалауы

Оқуда жалпы қиындықтары бар оқушылардың қажеттіліктерін анықтау

- Педагог-психологтың когнитивті және академиялық бағалауы
- Алдыңғы мектептерден көшу процесінде мектепке берілген ақпарат
- Аралық қабылдау кезеңіне арналған негізгі бағалау, оқу және емле тестілері
- Мектептің қорытынды аттестаттау деректерін пайдалану
- Мұғалімнің бақылау анықтамасы

Оқуда ерекше қиындықтары бар оқушыларды анықтау (дислексия, дисграфия, дискалькулия)

- Педагог-психологтың когнитивті және академиялық бағалауы
- Дислексияға арналған басқа скринингтік / диагностикалық сынақтар

Сенсорлық бұзылулары бар оқушыларды анықтау (көру қабілетінің бұзылуы, есту қабілетінің бұзылуы)

- Медициналық диагноз және есеп
- Қажет болған жағдайда қосымша мамандармен бірлесу
- Мұғалімнің бақылау анықтамасы

Әлеуметтік осал топтарға жататын оқушылардың қажеттіліктерін анықтау (жетімдер, жалғыз басты ата-ана, ұлттық, этникалық, діни және тілдік азшылықтарға жататын мигранттар және т. б.)

- Психологиялық қолдау қызметтері
- Педагог-психологтың есебі

Негізгі анықтамалар

Арнайы білім беру - бұзылыстардың алты негізгі санаты (есту, көру қабілеттерінің және сөйлеу тілінің бұзылыстары, тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары, психикалық дамудың тежелуі, зияттың зақымдалуы) бойынша ПМПК қорытындысы негізінде арнайы мектептерде немесе жалпы білім беретін мектептердің арнайы сыныптарында ұйымдастырылатын білім беру түрі (ИМП, 5.3-тармақ).

Әмбебап дизайн - барлық адамдар үшін мүмкіндігінше қолжетімді өнімдер, орта, бағдарламалар мен қызметтерді жобалау; білім берудегі әмбебап дизайн (Universal Design for Learning) - сабақ пен оқу материалдарын бастапқыда барлық оқушыға қолжетімді етіп жобалау қағидаты (БҰҰ Мүгедектердің құқықтары туралы конвенциясы, 2-бап; CAST, 2024 ж.).

Ақылға қонымды бейімдеу - мүмкіндігі шектеулі адамға өз құқықтарын өзгелермен тең негізде іске асыруын қамтамасыз ету үшін қажет болған жағдайда және шектен тыс немесе негізсіз ауыртпалық түсірмейтіндей жасалатын қажетті және орынды өзгертулер мен реттеулер (БҰҰ Мүгедектердің құқықтары туралы конвенциясы, 2-бап).

Білім беру - адамгершілік, зияткерлік, мәдени, дене бітімін дамыту және кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру мақсатында жүзеге асырылатын тәрбие мен оқытудың үздіксіз процесі (ІВО, 2010).

Дәрігерлік-консультациялық комиссия - оқушының денсаулық жағдайын, оның ішінде үйде оқыту қажеттілігін айқындайтын медициналық комиссия; оның қорытындысы ПМПК ұсынымдарымен бірге үйде оқытуды ұйымдастырудың негізі болып табылады (ИМП, 5.3-тармақ).

Дифференциация - әр оқушымен келісілген мақсаттарға жетудің ең тиімді стратегияларын анықтау процесі. Дифференциация студенттердің қабілеттердің бір аспектісіне ғана емес, олардың жеке қажеттіліктері мен мақсаттарына негізделген жалғыз немесе басқалармен қалай жұмыс істейтінін терең түсінуді талап етеді (ІВО, 2010).

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар - өз құрдастарының көпшілігімен салыстырғанда білімді меңгеруде оқуда уақытша немесе тұрақты қиындықтарға тап болатын, мүгедектігі немесе денсаулық жағдайына байланысты арнайы жағдай жасауды қажет ететін барлық білім алушылар. 2021 жылдан бастап бұл ұғым тек мүгедектігі бар балалармен шектелмей, оқуда уақытша немесе тұрақты қиындықтарға тап болатын барлық білім алушыларды қамтитындай кеңейтілді (ИМП, 5.1-тармақ).

ЕБҚ - «ерекше білім беру қажеттіліктері» тіркесінің қысқартылған атауы; ЕБҚ бар балалар - осы қажеттіліктері бар оқушылар (ИМП, 5.1-тармақ).

Жеке оқу жоспары (ЖОЖ) - мұғалімдердің ұсыныстарына және егер бар болса, педагогикалық психологиялық бағалау, сондай-ақ оқушының мақсаттары мен оқытушының стратегияларының негізінде әзірленетін оқушының жеке білім алу жоспары.

Инклюзия - кедергілерді анықтау және жою арқылы барлық оқушылар үшін оқу процесіне қолжетімділік пен қатысуды кеңейтуге бағытталған үздіксіз процесс (ІВО, 2010).

Инклюзивті білім беру - бұл балалардың алуан түрлілігін қабылдап, білім беруді қамтамасыз ету үшін "қарапайым" мектептердегі әртүрлілікті дамыту бағытындағы қадам (Кларк және т. б., 1995).

Мүмкіндігі шектеулі бала - он сегіз жасқа толмаған, аурулары, жарақаттары, олардың салдары, өмірінің шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттілігіне әкеп соқтыратын кемістіктерден туындаған дене функцияларының бұзылуы және тұрақты бұзылуы бар адам (ІВО, 2010).

Оқыту үдерісін сүйемелдеу талаптары - оқу жоспары мен бағалаудың барлық талаптарына сәйкес келетін кейбір үміткерлердің оқу және бағалау әлеуетін толық ашуы үшін қажет қолдау немесе көмектесу. Оларға техникалық және басқа да көмекші құралдар, сондай-ақ оқуда қиындықтары бар балаларға арналған білім беру бағдарламаларын әзірлеу үшін қажет медициналық, әлеуметтік және басқа қызметтер кіреді (ІВО, 2009; 2014).

ПМПК - Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация; білім алушылардың (тәрбиеленушілердің) ерекше білім беру қажеттіліктерін және баланы оқыту үшін қажетті жағдайларды анықтауға бағытталған қызмет (ИМП, 5.1-тармақ).

Психикалық шектеулер - сенсорлық бұзылулардың әсерін қоса алғанда, адам психикасының дамуы мен жұмысының уақытша немесе тұрақты болмауы; сөйлеу бұзылыстары; эмоционалдық және еріктік бұзылулар; бас сүйек-ми жарақатының салдары;

ақыл-ой кемістігін қоса алғанда, психикалық ауытқулар; ақыл-ой кемістігі және соған байланысты оқудағы ерекше қиындықтар (ІВО, 2010).

Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі (ППҚ) - Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 29.04.2025 ж. № 92 бұйрығына сәйкес білім беру ұйымында жұмыс істейтін алқалы орган; әр баланың қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасау бойынша мамандардың тұтас, жүйелі, ұйымдастырылған қызметі (ББМ, 2011; ИМП, 5.2-тармақ).

Шектелген тіршілік әрекет - адамның дене шынықтырумен айналысу немесе өз бетінше қозғалу, бағдарлау, қарым-қатынас жасау, мінез-құлқын бақылау, оқу және еңбек қызметімен айналысу қабілетін толық немесе ішінара жоғалту (Парламент, 2005).

Шектелген физикалық әрекет - ұзақ мерзімді әлеуметтік, медициналық-түзету және білім беруді қолдауды талап ететін органның (лардың) дамуындағы және жұмыс істеуіндегі кездесетін тұрақты бұзушылық (ІВО, 2010).

Мектеп қоғамдастығы мүшелерінің міндеттері

Мектеп директоры

- Инклюзивтілік тұжырымдамасын мектеп ортасында тиімді насихаттау;
- Инклюзивті білім беруді жақсартудың жан-жақты және стратегиялық жоспарын әзірлеу және енгізу үшін әкімшілік пен директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасарымен бірлесіп жұмыс жасау;
- Барлық стратегиялар, жүйелер мен тәжірибелер, соның ішінде жалдау және жұмысқа қабылдау процестері барысында инклюзивтілікті ынталандыру;
- Қызметкерлердің білім беру мен оқытудың инклюзивті тәсілдерін тиімді пайдалану үшін қажетті кәсіби даму мен қолдауға қол жеткізуін қамтамасыз ету;
- Оқытушылардың, университеттер сияқты сыртқы мекемелердің, ата-аналардың, студенттердің және басқа қызметкерлердің білімі мен құзыреттілігін бір-біріне ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектесу үшін тиімді ынтымақтастық жүйелерін енгізу.

Директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

- Инклюзивті идеяларды ілгерілету мен инклюзивті тәсілдердің дамуын модельдеуде орталық рөл атқару, мектеп қауымдастығының әрбір мүшесімен тығыз жұмыс жасау;
- Инклюзивті тәжірибені енгізуді қамтамасыз ету үшін бүкіл мектеп саясатын әзірлеуге әсер ету, инклюзивті білім беруді жетілдірудің стратегиялық жоспарын әзірлеу және іске асыруды бақылау;
- Қызметкерлердің психологиялық-педагогикалық құзыреттілігі мен мәдениетін дамыту, жүйелілікті қамтамасыз ету үшін қызметкерлермен бірлескен және белсенді жұмыс жүргізу;
- Қажет болған жағдайда мамандарды жалдау (логопед, арнайы педагог және т.б.) және оқушылардың физикалық қол жетімділігі мен оқуы үшін тиісті материалдық-техникалық жағдайлар жасау;
- Оқушының түзету-дамыту, оқу-тәрбие жұмысының нәтижелілігін мониторингтеу (психологиялық-педагогикалық мониторинг);
- Мектеп қоғамдастығының барлық мүшелері үшін әр түрлі оқушыларды саралау және олармен жұмыс жасау бойынша семинарлар ұйымдастыру, инклюзивті білім беру мәселелері бойынша біліктілікті арттыру курстарына қатысуды қамтамасыз ету;
- Оқушыларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсететін мамандар кабинеттерін, дамытушы түзету мекемелерін, оқу құралдарымен қамтамасыз ету;
- Мұғалімдерге, педагог-ассистенттерге және ата-аналарға қолдау көрсету және басшылық жасау;

- Кері байланыс, процесті бақылау және келесі қадамды жоспарлау үшін ППҚ қызметімен және ата-аналармен тұрақты кездесулерді жоспарлау.

Сынып жетекшілер

- Ата-аналармен байланыста болу және олармен бірлесіп жұмыс істеу, ортақ мақсаттарға қалай жетуге болатынын түсіну үшін мектеп қауымдастығының басқа мүшелерімен ынтымақтастықта болу;
- Оқушының оқуына әсер ететін факторлар туралы білу, оның қажеттіліктерін ППҚ мамандарымен бірге анықтауға ат салысу;
- Оқушылардың барлық жеке күштері мен мәселелерін білу және түсіну, оларды бақылап, қажет болған жағдайда ППҚ қызметіне жолдама беру;
- Сыныбындағы ЕБҚ бар оқушылардың жеке оқу жоспарының (ЖОЖ) орындалуын үйлестіру және пән мұғалімдерімен ақпарат алмасу;
- Оқушылармен жеке жұмысты ұйымдастыру және сыныптағы инклюзивті мәдениетті қолдау.

Пән мұғалімдері

- Арнайы оқыту талаптары бар білім беруді қолдайтын ресурстарды табу;
- Оқу процесін жақсарту үшін оқушылардың мәдени көзқарастарының әртүрлілігін құптайтын, ескеретін, бағалайтын және пайдаланатын сынып пен мектеп ортасын жасау;
- Оқу сәйкес келмейтін болып көрінген кезде шыдамдылық пен түсіністік таныту;
- Оқушылардың жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтары мен қабілеттерін зерттеу арқылы олардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ету;
- Оқу жоспарларын бейімдеу немесе мектеп қауымдастығының басқа мүшелерімен бірлесе отырып, әмбебап дизайн қағидатын басшылыққа ала отырып, оқушының қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес келетін жеке оқу бағдарламаларын әзірлеу және енгізу.

Педагог-ассистенттер

- Оқушылар құрдастарымен бірге сынып ортасына сәтті кіруі үшін сынып жетекшілерімен бірлесіп жұмыс жасау;
- Оқытушыны оқу жолындағы кедергілерді азайтуға және оқушыларды тиісті және маңызды оқу мүмкіндіктеріне тартуға көмектесуге қолдау көрсету;
- Бағалау, жазу, сабақты жоспарлау және оқушылардың мақсаттылығын қолдау үшін қажетті ресурстарды әзірлеу процестеріне қатысу;
- Сынып жетекшісімен және инклюзияны қолдау тобымен бірлесе отырып, жеке білім беру жоспарын әзірлеуге, енгізуге және қайта қарауға белсенді қатысу;
- Қажет болса, қосымша қолдауды қажет ететін оқушыларға кеңірек мектеп ортасындағы нысандарға қол жеткізуге көмектесу;
- Біліктілікті арттыру курстарында, өндірістен тыс тренингтерде, тәлімгерлікте және семинарларда алынған озық тәжірибелер мен стратегияларды қолдану.
- Іс-шараларды сыныпта да, одан тыс жерлерде де шағын топтармен немесе жеке адамдармен тікелей өткізу, оқушыларға сынып жетекшілері мен пән мұғалімдеріне үлгі және жаттықтырушы ретінде қолдау көрсету;
- Бақылау, бірлескен жоспарлау, модельдеу, бірлескен оқыту және бірлескен рефлексия арқылы мұғалімдерге кәсіби қолдау көрсету, жеке оқушылардың нақты қажеттіліктері мен кедергілерін және оларды жою стратегияларын анықтауға көмектесу.

Білім беруді сүйемелдеу тобы

- Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” нің психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі (ППҚ) келесі мамандардан тұрады: психолог, арнайы педагог, логопед, әлеуметтік педагог және кәсіби бағдар беруші. Олардың әрқайсысы өз құзыреті шеңберінде төмендегі міндеттерді атқарады:

Психолог

- Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” нің психологтары «Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 29.04.2025 ж. № 92 бұйрығына сәйкес мектептің психологиялық-педагогикалық қолдау қызметін (ППҚ) құрайды және келесі міндеттерді атқарады:
- ППҚ мамандары оқушы және оның отбасы туралы алынған ақпараттың құпиялылығын сақтауға міндетті және оны тек оқушының мүддесі үшін, қажетті лауазымды тұлғалармен ғана бөліседі.
- Білім беру ұйымының ұжымында қолайлы психологиялық ахуалды сақтау;
- Дарындылық түрлерін, оқытуды қолдау талаптарының түрлерін және оқушылардың мүмкіндіктерін анықтау үшін оқушылардың әртүрлі қажеттіліктерін ескере отырып, диагностикалық сынақтарды өткізу;
- Психологиялық - педагогикалық қолдаудың тиімділігін анықтау, бақылау және есеп беру және әкімшілік пен жеке қызметкерлерге тиісті ұсыныстар беру;
- Анықталған оқыту талаптары мен ауытқуларды жою үшін консультациялық және психокоррекциялық жұмыстарды (топтарда және жеке) жүргізу;
- Әр түрлі оқу талаптары бар оқушыларды қалай қолдау керектігі туралы ата-аналармен кеңесу және білім беру жұмыстары (ата-аналар жиналыстарында сөйлеу, кеңес беру) жүргізу;
- Әртүрлі оқу талаптары бар оқушылармен қалай жұмыс істеу керектігі туралы мұғалімдермен кеңесу және білім беру жұмысы (кеңес беру, тренингтер, тәрбие жұмысы) жүргізу;
- Білім беру және даму бағдарламаларын олардың психологиялық негізділігі мен оқушының қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкестігі тұрғысынан әзірлеуге қатысу.

Арнайы педагог

- ЕБҚ бар оқушылардың танымдық және оқу дағдыларын ПМПК қорытындысы негізінде тереңдетілген педагогикалық-психологиялық зерделеуден өткізу;
- Жеке немесе қысқартылған оқу бағдарламаларын әзірлеуге және іске асыруға қатысу, түзету-дамыту сабақтарын жүргізу;
- Арнайы сынып/мектепке жолдама қажет болған жағдайда ПМПК-мен өзара іс-қимыл жасау.

Логопед

- Сөйлеу және тіл дамуын бағалау (соның ішінде CELF-4 сияқты клиникалық құралдармен) және сөйлеу тілі бұзылған оқушылардың қажеттіліктерін анықтау;
- Жеке және топтық логопедиялық сабақтар өткізу, мұғалімдер мен ата-аналарға сөйлеу дамытуды қолдау бойынша ұсынымдар беру.

Әлеуметтік педагог

- Әлеуметтік осал топтарға жататын және отбасылық жағдайына байланысты қосымша қолдауды қажет ететін оқушыларды анықтау және сүйемелдеу;
- Оқушының отбасымен байланыс орнату, оның құқықтары мен мүдделерін қорғауға ат салысу, қажет болған жағдайда тиісті әлеуметтік қызметтермен өзара іс-қимыл жасау.

Кәсіби бағдар беруші

- ЕБҚ бар оқушыларға, әсіресе орта мектеп (МҮР, ДР) деңгейінде, олардың мүмкіндіктері мен қызығушылықтарына сәйкес білім беру және мансаптық траекторияны таңдауда кеңес беру;
- Колледждерге/ЖОО-ларға түсу және еңбек нарығына бейімделу процесінде ЕБҚ бар тұлғаларға қолдау көрсету.

Медицина қызметкерлері

- Оқуға ерекше талаптары бар оқушылармен медициналық-педагогикалық түзету жұмыстарына қатысу;
- Арнайы оқу талаптары бар оқушыларға медициналық қызмет көрсету және түзету жұмыстарын қамтамасыз ету;
- Мүмкіндіктері шектеулі білім алушылар туралы деректер жинауда қатысу.

Ата-аналар

- Оқу процесіне белсенді қатысу;
- Оқушылардың арнайы білім беру талаптарына қатысты мәселелер бойынша мектеп ұжымымен байланыста болу;
- Оқушыларға мазмұн, тәрбие, білім беру, медициналық тексеру, емдеуді қамтамасыз ету;
- Оқушыларға қамқорлық жасау, олардың құқықтары мен мүдделерін қорғау және жеке оңалту бағдарламасын жүзеге асыруға қатысу;
- Мектеп берген кеңестер мен нұсқауларды орындау арқылы мектеп пен инклюзивті білім беру тобына қолдау көрсету.

Білім алушылар

- Өзінің ЖОЖ-ның дамуына үлес қосу;
- Оқу мақсаттары мен міндеттері туралы хабардар болу;
- Осы мақсаттар мен міндеттерге сүйене отырып, жетілдіруге белсенді ұмтылу;
- Өзгерістерді /бейімделулерді түсіну және қажет болған жағдайда оларды өз бетінше қорғау;
- Білім алу үдерісі сәттілікке жету үшін күш пен ынта салу.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды мектепке қабылдау

Мектеп оқуда қиындықтары бар оқушыларды қоса алғанда, оқушылардың кең ауқымына білім беруде ашық саясатты ұстанады. Біз қамқорлығымыздағы барлық оқушыларға тең дәрежеде сапалы білім беріп, қамқор болуға тырысамыз. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар мектептің толыққанды өміріне қатысуға, оқуға және өз әлеуетін толық ашуға құқылы деп санаймыз. Сонымен қатар, ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылары құрдастарымен бірге мектеп іс-шараларына және сыныптан тыс мүмкіндіктерге қол жеткізе алады.

Жеке өтінімдер бойынша шешім қабылдағанда, Басшы / Атқарушы директор аталған шарттарға сенімді болуы керек:

- Мектепке түсу болашақ оқушының білім беру қажеттіліктерін қанағаттандырады және оның эмоционалды және әлеуметтік дамуына пайда әкеледі;
- Мектеп оқушыға пайда әкелетін тиісті тәжірибені ұсына алады және барлық басқа оқушылардың білім беру мүдделері оқу жағдайларына немесе белгілі бір мінез-құлыққа байланысты негізсіз қысымға ұшырамайды;
- Мектеп ғимараттарының ерекшеліктері, аумақтары және кез-келген физикалық ерекшеліктеріне қатысты ерекше талаптар толығымен және қанағаттанарлық түрде ескеріледі;
- Қажет болған жағдайда қосымша оқытуды қолдауды қоса алғанда, барабар қаржылық, адами және материалдық ресурстардың болуы;
- Оқытушылық және педагогикалық емес персоналға мүгедектіктің нақты түрлері бойынша тиісті сараптамалық ұсыныстардың қол жетімді болуы;
- Оқуға түскеннен кейін ерекше қажеттілігі бар әрбір білім алушыға әрқашан басқа оқушыларға сияқты тең құрметпен қарау.

Қабылдау емтихандары арқылы оқу қажеттіліктерін анықтау

Мектептің барлық оқушылары өтініш берген сыныпқа жазылу кезінде әдеттегі мектепке қабылдау процедурасынан өтеді. Оқу қажеттіліктері бар оқушылар осы процесс барысында ата-аналар туралы ақпарат (медициналық қорытындылар беруді қоса алғанда), мектепке түсу кезіндегі бағалар және алдыңғы мектеп берген ақпарат негізінде анықталады.

Оқуда маңызды қажеттіліктері бар оқушылар мектеп директорының қалауы бойынша қосымша балама бағалаудан өте алады. Оқушының анықталған қажеттіліктеріне және олардың мектепке түсу деңгейіне байланысты қабылдау комиссиясы қосымша ақпарат немесе процедуралар сұрай алады.

Бастауыш мектеп (1-4 сыныптар, РҮР)

Мектептің қабылдау комиссиясы ата-аналар ұсынған барлық құжаттарды, соның ішінде медициналық қорытындыларды, сыртқы көмекші ұйымдардың есептерін, сондай-ақ алдыңғы мектеп есептері мен ЖОЖ-ын қарастырады. Мектептің қабылдау комиссиясы, сонымен қатар мектеп директоры ата-аналармен кездесіп, оқушының оқу қажеттіліктерін анықтау процесін талқылайды. Оқушы арнайы маманмен алғашқы қабылдау процедураларына сәйкес жеке бағалаудан өтеді. Бұл бағалау болашақ оқуда болатын қиындықтар белгілерін байқауға көмектеседі, керек жағдайда ата-анадан қосымша құжаттама сұралуы мүмкін.

Орта мектеп (6-12 сыныптар, МҮР, ДР)

Оқушылар орта мектепке қабылдау процедураларына сәйкес жеке бағалаудан өтеді. Бұл бағалаудың нәтижелерін ата-аналар берген ақпаратпен, алдыңғы мектеп есептерімен және үшінші тарап мекемелерінің медициналық араласулары туралы есептермен бірге орта мектептің қабылдау комиссиясы және орта мектеп директорымен бірлесіп қарастырылады.

Оқытуды қолдауға арналған барлық қосымшалар

Қажет болса, қосымша ақпарат, соның ішінде медициналық жазбалар, үшінші тарап мекемелерінің медициналық араласулары туралы жазбалар, алдыңғы мектептермен байланыс және/немесе ата-аналар жиналысы сұралуы мүмкін. Әрбір өтінім оқушылардың білім алу үдерісін қолайлы түрде жүргізу кезінде қажет болатын қосымша қолдау қажеттіліктерін анықтау үшін жеке қарастырылады.

Баланың академиялық немесе әлеуметтік қажеттіліктері Элиталық қазақ мектебі “ZAMAN” нің мүмкіндіктерінен тыс жерде қамтамыз етілетін оқушылардың болуы мүмкін. Мұндай жағдайларда оқушы қабылданбайды немесе нақты белгіленген шарттардың негізінде ғана қабылданады. Оқыту кезінде жүзеге асырылатын сүйемелдеу процесі туралы ережелер жыл сайын қайта қаралуға жатады. Жаңа оқушыны қабылдау туралы қорытынды шешімді бөлімше басшылары және атқарушы директор қабылдайды.

Осы Саясат жыл сайын, сондай-ақ Қазақстан Республикасының инклюзивті және арнайы білім беру саласындағы нормативтік құқықтық актілері және Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының әдістемелік ұсынымдары жаңартылған жағдайда қайта қаралады.